

PHRASEOLOGICAL UNITS WITH MULTIPLE ETIMOLOGY

Mihaela Hriban

Lecturer, PhD, "Vasile Alecsandri" University of Bacău

Abstract: The purpose of this communication is to bring into focus different phraseological units that have, especially, English etymon and to try to explain the manner in which these units are going to influence our Romanian vocabulary on different linguistic levels: phonetic, morphological and semantical ones.

Keywords: phraseology, English etymon, influence, phraseological units, lexis.

Frazeologia este o disciplină lingvistică destinată cercetării, descoperirii și înnoirii lingvistice prin studiul unităților frazeologice dintr-o limbă sau dintr-un grup de limbi¹, astfel, punându-se accent pe „apariția și originea acestora, pe uzul lor în comunicarea curentă ori în stilurile/limbajele specializate, pe familiile frazeologice și pe rolul unităților frazeologice în modernizarea limbii literare”.

*Unitățile frazeologice sunt îmbinări stabile de două sau mai multe cuvinte care au un referent unic și, de asemenea, un sens unitar. În literatura de specialitate², se afirmă faptul că „unitățile frazeologice pot avea valoare substantivală (d.e. *copil din flori, lună de miere, porc mistreț, punct de vedere, țap ispășitor* etc.), adjectivală (*într-o ureche* «țicnit», *slab de înger* «lipsit de curaj», *în doi peri* «neclar, echivoc», *din topor* «grosolan», *tobă de carte* «învățat, savant») sau verbală (*a-și lua lumea-n cap* «a pleca», *a-și tăia funia de sub picioare* «a-și reduce șansele», «a-și face un deserviciu»)”*

*Unitățile frazeologice sunt de mai multe feluri: a) „locuțiuni frazeologice: grupuri de cuvinte mai mult sau mai puțin sudate care au un înțeles unitar și se comportă din punct de vedere gramatical ca o singură parte de vorbire; locuțiunile frazeologice pot fi echivalente cu substantive (*bătăie de joc* «ironie»), cu adjective (*întors pe dos* «supărat») sau verbe (*a da/a lua în primire, a se da pe brazdă* «a se ameliora»); b) *expresii frazeologice: grupări stabile de cuvinte care acoperă o întreagă propoziție, urmând adesea structura gramaticală a acesteia (au subiect, predicat, complement); expresiile frazeologice sunt uneori confundate sau deliberat nediferențiate de locuțiunile frazeologice: a tăia frunză la câini* «a lenevi», *a-și lua inima-n dinți* «a-și face curaj», *a face (pe cineva) cu ou și cu oțet* «a certa cu asprime». c) formule și clișee internaționale: grupări de cuvinte care circulă prin împrumut de la o limbă la alta, cu aceeași formă și semnificație: d.e. *artă pentru artă* «artă pură», *mărul discordiei* «motiv/obiect de dispută», *nodul gordian* «problemă insolubilă»”.*

Theodor Hristea³ evidențiază faptul că sursele unităților frazeologice românești sunt ierarhizate în două categorii, și anume:

¹ Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina Călărășu, Liliana Ionescu-Ruxândoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicționar de științe ale limbii (DSL)*, Editura „Nemira”, București, 2001, s.v. *frazeologie*.

² Angela Bidu-Vrânceanu et alii, *Dicționar de științe.... op. cit.*, s.v., *frazeologic*, -ă.

³ Theodor Hristea (coord.), *Sinteze de limba română*, Ediția a treia revăzută și din nou îmbogățită, Editura „Albatros”, București, 1984, p. 147-149.

1) *creații interne*, provenite prin derivare frazeologică sau prin cristalizare lingvistică a unor sintagme/asocieri legate de obiceiuri, meserii, situații istorice specifice: d.e. „(a) *da s(e)ama*, *a da ortul popii*, *a da sfaturi*, *a da roade*, *a da pe față*, *a da prilej*, *a da zor* și multe altele, care pot fi găsite în dicționare”.

2) *împrumuturi* realizate, câteodată, sub forma *calcurilor frazeologice*, asocieri realizate prin copierea unor îmbinări existente în alte limbi; în limba română, sursa cea mai frecventă pentru astfel de formații o reprezintă limba franceză: d.e. *placă comemorativă* (< frc. *plaque commémorative*), *placă dentară* (< frc. *plaque dentaire*), *placă fotografică* (< frc. *plaque photographique*), *placă turnantă* (< frc. *plaque tournante*), *scleroză în plăci* (< frc. *sclerose en plaques*) ș.a.m.d.

Theodor Hristea⁴ precizează faptul că „în ultimele decenii, a crescut și numărul frazeologismelor internaționale de *proveniență engleză*, dar, în limba română, ele au de obicei o etimologie multiplă, mai precis: engleză și franceză. Pe de altă parte, fiind mai greu de asimilat din cauza aspectului lor fonetic, ele au fost, adeseori, *calchiate*”.

În acest sens, am selectat exemple de frazeologisme din distincte domenii de aplicabilitate pentru a observa modul în care acestea se încadrează fonetic, se adaptează morfologic și sunt asimilate din punct de vedere semantic în cadrul lexicului limbii române, stabilind, astfel, asemănări și diferențieri de tip româno-englez.

d.e.1 „Steaua CSM a câștigat al treilea meci al *semifinalei* cu BC Mureș, pe terenul mureșenilor, în timp ce, "U" BT Cluj s-a impus, pe teren propriu, cu CSM Oradea”⁵.

• *semifinală* - s.f. „fază a unor întreceri sportive care precedă finala” (< engl. *semi-final*), cf. **DAN**⁶, s.v.

• *semifinală* – s. f., g.-d. art. „semifinálei; pl. semifinále”, cf. **DOOM**₂⁷, s.v.

• *semifinală, semifinale* f. „fază a unei întreceri sportive, artistice etc. care precedă finala, în care se selecționează concurenții pentru finală” [semi- + finală; cf. fr. *demi-finale*], cf. **NDULR**⁸, s.v.

Frazeologismul *semifinală* este un calc parțial după fr. *demi-finale*, iar, printr-o sursă indirectă, a fost asimilat și de limba engleză sub forma lexematică *semi-final*. Cu unele mici modificări vocalico-consonantice⁹, frazeologismul în analiză se adaptează fonetic limbii române. Astfel, etimologia unității frazeologice *semifinală* este multiplă: < engl. *semifinal*, fr. *demi-finale*.

d.e.2 „Paltonașul, un *must-have* în orice garderobă”¹⁰

O altă unitate frazeologică frecvent identificată în domeniul fashion-ului este *must-have*. Frazeologismul menționat este utilizat, cu predilecție, în domeniul modei, dar, în conformitate cu tendința evolutivă a limbii române, acesta găsește întrebuințări lingvistice în orice domeniu, în care gradul *necesității* sau al *trebuinței* devine imperios. Frazeologismul acesta nu este inserat în **DAN**, de Florin Marcu, pentru că lucrarea lexicografică prevede peste 70.000 de neologisme

⁴ Idem, *Sinteze ... op. cit.*, p. 151.

⁵ http://www.ziaruldesport.ro/articol_13266_zds_pg_2.htm

⁶ Florin Marcu, *Dicționar actualizat de neologisme (DAN)*, Editura „Saeculum I.O.”, București, 2013.

⁷ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM*₂), Editura „Univers Enciclopedic”, București, 2005.

⁸ Ioan Oprea, Gabriela-Carmen Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, *Noul dicționar universal al limbii române (NDULR)*, Editura „Litera Internațional”, Italia, 2006, s.v. *semifinală*.

⁹ Mihaela (Buzatu) Hriban, *Abordări lexematice engleze în limba română*, Editura „PIM”, Iași, 2011, p. 182, s.v. *semifinală*.

¹⁰ <http://chic-diva.ro/paltonasul-un-must-have-in-orice-garderoba/>

explicate, iar atenția autorului a fost focalizată doar pe cuvinte ce au o structură neologică și nu, pentru moment, pe unități frazeologice. Prin urmare, sensul frazeologismului *must-have* poate fi dedus contextual sau se poate face apel la un dicționar frazeologic englez-român.

d.e.3 „Alina nu numai ca este un *makeup artist* talentat, dar este și o persoană minunată, calmă și prietenoasă!”¹¹

• **make-up** /méc-up/ s.n. „machiaj al feței” (< engl. *make-up*), cf. **DAN**, s.v.

• **make-up** (angl.) [pron. meicap] s.n., art. *make-upul*; pl. *make-upuri*, cf. **DOOM₂**, s.v.

Din punct de fonetic, unitatea frazeologică *make-up artist* respectă principiul fonetic corespunzător limbii române.

Morfologic, întreaga unitate frazeologică *make-up artist* este un substantiv comun, de genul neutru, care deține categoria numărului în limba română, iar, din punct de vedere semantic, unitatea frazeologică menționată este asimilată lexicului limbii române, având înțelesul: *artist specializat în arta machiajului*.

d.e.4 „În categoria dezmembrări auto prețul pieselor *second hand* se stabilește pe bază de cerere și ofertă”¹².

• **second-hand** /sécând-hend/ adj. inv. **1.** „(despre haine, mașini, mobilă) care nu este nou; de mâna a doua”; **2.** „magazin care vinde produse de acest fel”. (< engl. *second-hand*), cf. **DAN**, s.v.

• **sécond-hand** (angl.) [pron. sécândhend] adj. invar., cf. **DOOM₂**, s.v.

• **sécond-hand** [secând hend] a. invar. „folosit sau purtat de un posesor anterior; cumpărat, achiziționat după ce a fost folosit de altul; la mâna a doua: *și-a cumpărat un palton second hand*” //n. „(pl. **second-hand-uri**) magazin în care se vînd mărfuri de acest fel; comerț cu asemenea mărfuri: *second-hand-urile* noastre”. A.; *mi-am cumpărat un pulover de la second hand*. (cuv. engl.), cf. **NDULR**, s.v.

Se observă faptul că frazeologismul *second-hand* este un xenism¹³, deoarece acesta este împrumutat în lexicul limbii române sub aceeași formă grafico-sonoră din limba engleză, de unde a fost realizat împrumutul lexemic.

Ca parte de vorbire, unitatea frazeologică *second-hand* este un adjectiv invariabil în limba română. Prin conversiune, în română, frazeologismul *second-hand* poate deține valoare substantivală, și anume: „*second-hand-urile* noastre” (vezi *supra*) sau „...din 8 februarie, se va deschide în Bacău, *cel mai mare second-hand*...”¹⁴

Actualmente, frazeologismul *second-hand* este folosit, în unele situații, chiar cu valoare depreciativă, având sensul: „...la mâna a doua”, „lucru deteriorat”, „”:

d.e. „E o puzderie de magazine *second hand* în București. Unele sunt mizerabile și ca preturi dar și calitate....altele sunt mai ok. Pentru mine sunt enervante cele care vînd cu preț pe produs, pentru că sunt exagerate”¹⁵.

d.e. „Nu compara o mașină *second hand* cu una nouă”¹⁶.

În limbajul de jargon, magazinele *second-hand* sunt numite de unii vorbitori și: „Sexy Honey”¹⁷.

¹¹ <https://www.alinaboitor.ro>

¹² <http://www.pieseauto.ro/dezmembrari-auto/?judet=bacau>

¹³ Petru Zugun, *Lexicologia limbii române. Prelegeri*, Editura „Tehnopress”, Iași, p. 160.

¹⁴ Text extras de pe afișul unui „megamarket” băcăuan.

¹⁵ <http://www.sweetpaprika.ro/shopsmart/>

¹⁶ <http://www.vezicatface.ro/>

¹⁷ <http://www.sweetpaprika.ro/shopsmart/>

d.e.5 „Apa de parfum Today Tomorrow Always **IN BLOOM**. Amintirile sunt pentru totdeauna. Îți propunem o nouă aromă care completează colecția Today Tomorrow Always, **In Bloom**. Delicatetea notelor de floare de portocal înnobilează discret un buchet aromat de flori de strelizia și frangipani”¹⁸.

• **bloom** [blu:m] – **I. s. 1.** „înflorire, floare; *in bloom* în (plină) floare”; **2.** „fig. culoare, bujori, roșeață”. **3.** „fig. înflorire, prosperitate”; **II.** „vb. **1.** a înflori, a fi în floare”; **2.** „fig. a înflori; a prospera” cf. **DER**¹⁹, s.v.

Unitatea frazeologică „*în plină floare*” este un calc frazeologic total, ce este împrumutat din limba engleză, și anume: < engl. (*in*) **bloom**. Acest **calc total** este specific industriei parfumeriei cu scopul de a evidenția fragranțe florale unice. De asemenea, unitatea frazeologică *în plină floare* este folosită și, cu predilecție, în anotimpul primăvara, când pomii sunt *în plină floare*.

d.e.6 „«Nu am avut documentație, pentru că marele savant nu a lăsat documentație de execuție a *farfuriei* și atunci, după idei gândite de mine și inspirându-mă din cartea dânsului, am conceput și realizat această *farfurie zburătoare*», a spus Nicolae Stăncioiu, inventator”²⁰.

• rom. *farfurie zburătoare* < engl. *flying saucer* [ˈflaiiŋ,səʊsəʃ]

• engl. *flying saucer* [ˈflaiiŋ,səʊsəʃ] - „farfurie zburătoare”, cf. **DER**, s.v.

Unitatea lexicală *farfurie zburătoare* reprezintă un calc total după englezescul *flying saucer*, frazeologismul având etimologie unică, și anume de tip englez. Aceasta este asimilată semantic lexicului limbii române, dat fiind faptul că, prin traducerea frazeologismului din engleză, în română, sensul structurii analizate este același în limba română.

În acest caz, fenomenul semantic nu vizează nicio schimbare semantică²¹ a frazeologismului din limba de unde s-a realizat calculul, și anume: limba engleză.

Morfologic, frazeologismul *farfurie zburătoare* este un substantiv comun, de genul feminin în limba română, iar în engleză, substantivul are genul neutru.

Fonetic, frazeologismul *farfurie zburătoare* se încadrează principiului fonetic al limbii române.

d.e.7 „În cea mai recentă carte a dvs. tradusă în România, **Întoarcere în laboratorul românesc. Mass-media după 1989**, spuneți că profesionalizarea *media* din România, care a început în anii '90, dar n-a fost consolidată, aproape că a dispărut ulterior. Care sunt factorii care ar fi putut să ducă la această profesionalizare?»”²²

În acest context, punem în discuție calculul parțial *mass-media*²³ tradus în limba română după englezescul: *mass media of communications*. Incipient, frazeologismul *mass-media* pare a avea etimologie unică englezească în conformitate cu **NDULR** sau cu **MDA**²⁴. Dar **MDN**²⁵ 2002

¹⁸ <http://www.avon-shop.ro/catalog-avon/apa-de-parfum-today-tomorrow-always-in-bloom.html>

¹⁹ Leon Levițchi; Andrei Bantaș, *Dicționar englez-român (DER)*, Editura „Teora”, București, 1996, s.v. *bloom*.

²⁰ <http://www.digi24.ro/Stiri/Regional/Digi24+Craiova/Stiri/OZN-ul+din+batatura>

²¹ Georgeta Ciobanu, *Adaptation of the English Element into Romanian (AEER)*, Editura „Mirton”, Timișoara, 2004, p. 174.

²² <http://revista22.ro/57193/mass-media-din-romnia-de-la-tranziie-la-transformare.html>

²³ Mihaela (Buzatu) Hriban, *Abordări lexematice...*, op. cit., p. 150.

²⁴ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Jorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Micul Dicționar Academic (MDA)*, volumul III, Literele **I-Pr**, Editura „Univers Enciclopedic”, București, 2003, s.v. *mass-media*.

²⁵ Florin Marcu, *Marele dicționar de neologisme (MDN)*, Editura „Saeculum I.O.”, București, 2008, s.v. *mass-media*.

evidențiază etimologia multiplă a frazeologismului *mass-media*: < engl., fr. *mass media*. DN₃²⁶ subliniază că etimologia frazeologismului *mass-media* este și italiană: < engl., fr., it. *mass media communications*.

Conchidem comunicarea în discuție prin specificarea faptului că, în general vorbind, *frazeologia* este un domeniu nou destinat cercetării și deschiderii lexematice. *Unitățile frazeologice*, chiar dacă au etimologie unică, respectiv, multiplă, indiferent de originea limbii de unde sunt traduse, acestea au rolul de a oferi perspective semantice noi în limba/limbile în care unitățile calchiate au „pătruns” prin intermediul împrumutului lexematic.

BIBLIOGRAFIE

A. DICȚIONARE DE SPECIALITATE

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM₂)* Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura „Univers Enciclopedic”, București, 2005

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Micul Dicționar Academic (MDA)*, volumul III, Literele **I-Pr**, Editura „Univers Enciclopedic”, București, 2003

Ciobanu, Georgeta *Adaptation of the English Element into Romanian (AEER)*, Editura „Mirton”, Timișoara, 2004

Hornby, S., A., *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (OALD)*, Sixth Edition, United Kingdom, Oxford University Press, 2000

Levițchi; Leon; Bantaș, Andrei, *Dicționar englez-român (DER)*, Editura „Teora”, București, 1996

Marcu, Florin, *Dicționar actualizat de neologisme (DAN)*, Editura „SAECULUM I. O.”, București, 2013

Marcu, Florin, *Marele dicționar de neologisme (MDN)*, Editura „SAECULUM I. O.”, București, 2008

Marcu, Florin; Maneca, Constant, *Dicționar de neologisme (DN₃)*, Ediția a III-a, Editura Academiei R.S.R., București, 1978

Oprea, Ioan; Pamfil, Gabriela-Carmen; Rodica, Radu; Zăstroiu Victoria, *Noul dicționar universal al limbii române (NDULR)*, Editura „Litera Internațional”, București, 2006

Vrănceanu-Bidu, Angela; Călărășu, Cristina; Ruxăndoiu-Ionescu, Liliana; Mancaș, Mihaela; Dindelegan Pană Gabriela, *Dicționar de științe ale limbii (DȘL)*, Editura „Nemira”, București, 2001

B. LUCRĂRI, PUBLICAȚII DE LIMBĂ

Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Gramatica limbii române (GALR)*, vol. I-II, *Cuvântul/Enunțul*, Editura Academiei Române, București, 2005

Hriban, Mihaela, *Abordări lexematice engleze în limba română*, Editura „Pim”, Iași 2011

²⁶ Florin Marcu; Constant, Maneca, *Dicționar de neologisme (DN₃)*, Ediția a III-a, Editura Academiei R.S.R., București, 1978, s.v. *mass-media*.

Hristea, Theodor, *Sinteze de limba română (SLR)*, Ediția a treia revăzută și din nou îmbogățită, Editura „Albatros”, București, 1984

Zugun, Petru, *Lexicologia limbii române. Prelegeri*, Editura „Tehnopress”, Iași, 2000

C. IZVOARE

<http://chic-diva.ro/paltonasul-un-must-have-in-orice-garderoba/>

<http://dictionar.netflash.ro/>

<http://revista22.ro/57193/mass-media-din-romnia-de-la-tranziie-la-transformare.html>

<http://www.avon-shop.ro/catalog-avon/apa-de-parfum-today-tomorrow-always-in-bloom.html>

<http://www.digi24.ro/Stiri/Regional/Digi24+Craiova/Stiri/OZN-ul+din+batatura>

<http://www.pieseauto.ro/dezmembrari-auto/?judet=bacau>

<http://www.reverso.net/>

<http://www.sweetpaprika.ro/shopsmart/>

<http://www.sweetpaprika.ro/shopsmart/>

<http://www.vezicatface.ro/>

http://www.ziaruldesport.ro/articol_13266_zds_pg_2.htm

<https://www.alinaboitor.ro>

D. ABREVIERI

adj. – adjectiv;

adv. – adverb;

cf. – confer;

d.e. – de exemplu;

engl. – englez;

fr. – francez;

infra – dedesubt, mai jos (în notația bibliografică)

inv. – invariabil;

it. – italian

lex. – lexical;

m. – masculin;

pl. – plural;

s.n. – substantiv neutru;

subst. – substantiv;

suf. – sufix;

supra – deasupra, mai sus (în notația bibliografică)